

Ebeveynlerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları Çocuklardaki Karar Verme Becerilerini Nasıl Etkiler? Erken Çocukluk Yıllarından Kanıtlar

Müge Yurtsever Kılıçgün¹

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geliş Tarihi : 19/06/2025

Makale Kabul Tarihi : 03/07/2025

Anahtar Kelimeler:

Erken çocukluk, karar verme becerisi, çocuk hakları tutumları, ebeveyn.

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı, çocukların karar verme becerileri ile ebeveynlerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının ilişkisellik ve yordayıcılık durumlarının incelenmesidir. Bu kapsamda araştırma süreci, nicel araştırma deseninde tasarlanmıştır. Araştırma verileri, kesitsel bağlamda toplanmıştır. Araştırma örneklemini, okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden ve yaş aralığı 60-72 ay olan 144 çocuk ile bu çocukların ebeveynlerinden oluşmaktadır. Araştırma verileri Aile Bilgi Formu, Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği ve Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı çocuk ve ebeveyn formları aracılığı ile toplanmıştır. Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları, "bakım ve korunma" ve "kendi kendine karar verme" olmak üzere iki boyutta ele alınmıştır. Çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutumlarının çocukların karar verme becerileri üzerindeki etki durumu analiz edildiğinde; 60-72 aylık çocukların karar verme becerilerinin hem çocuk değerlendirmelerinde hem de ebeveyn değerlendirmelerinde anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür. Araştırma bulguları doğrultusunda, çocuğun karar süreçlerine aktif katılımının, çocuğun güçlendirilmesinde hem bir yol hem de bir sonuç olabileceği düşünülmektedir.

How Parents' Attitudes Towards Children's Rights Affect Children's Decision-Making Skills: Evidence from the Early Childhood Years

ARTICLE INFORMATION

Submission Date : 19/06/2025

Accepted Date : 03/07/2025

Keywords:

Early childhood, decision-making ability, child rights attitudes, parents.

ABSTRACT

The main purpose of this research was to determine the relationality and predictive status of children's decision-making skills and their parents' attitudes towards children's rights. Therefore, the research process was designed in a quantitative research design. The research data were collected in a cross-sectional context. The research sample consisted of 144 children aged 60-72 months who attend preschool education institutions and their parents. The research data were collected from child and parent forms through the Family Information Form, the Parental Attitude Scale Towards Children's Rights and the Decision-Making Skills Assessment Tool. Parents' attitudes towards children's rights were addressed in two dimensions as "care and protection" and "self-decision making". When the effects of parental attitudes towards children's rights on children's decision-making skills were analyzed, it was seen that the decision-making skills of 60-72-month-old children showed a significant difference in both child evaluations and parent evaluations. In line with the research findings, it was thought that the child's active participation in decision-making processes could be both a way and a result in the empowerment of the child.

¹ Prof. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Erzincan, Türkiye, ORCID ID: 0000-0002-4035-6875; mykilicgun@erzincan.edu.tr.

1. Giriş

İçinde yaşadığımız çağın önemli gündemlerinden biri, çocukların güçlendirilmesidir. Güçlendirilmiş çocuk kavramı ile; bir çocuğun bağımsız ve sorumlu bir birey olabilmesi yolculuğunda, çocuğun şu anda ve gelecekte ihtiyaç duyacağı temel becerileri kazanımı için teşviki anlatılmaktadır. Çocukların güçlendirilmesi, çocuklara yetenekli olmayı öğretmek ve başarılı olmak için ihtiyaç duydukları desteği vermekle ilgilidir. Dünya çapında çocukların kendilerini etkileyen kararları almada anlamlı katılımı önemli görülmekte ve çocukların karar alma süreçlerine dahil edilmeleri giderek daha fazla vurgulanmaktadır (Shier, 2001; Lansdown, 2001; Lundy, 2007). Çocukların esenlikleri için özellikle katılım sürecindeki kapsayıcılık yaklaşımına odaklanılarak; çocukların yapabilecekleri şeylerde bağımsızlık ve özerkliğe sahip olabileceklerine, sosyal temas ve kişilerarası ilişkiler içerisinde bulunabileceklerine, öz farkındalıklarını arttırabileceklerine, sorumluluk duygusu geliştirebileceklerine, öğrenme ve beceri geliştirmede yetkinliklerini çeşitlendirebileceklerine, artan özsaygı ve özgüvene sahip olabileceklerine ve aidiyet geliştirebileceklerine dikkat çekilmektedir (Gottschalk ve Borhan, 2023). Bu kapsamda toplumdaki kırılganlık riskinin azaltılabilmesi ve kötüye kullanımın önlenbilmesi için yaşamın erken dönemlerinden itibaren çocuğu güçlendirilmenin önemi belirtilmektedir (OECD, 2019). Nitekim Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı'nın (2024) politika gündemlerinin kritik amaçlarından biri de çocukları toplumda aktif katılımcılar olarak güçlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda çocukların kendileri için önemli ve alakalı konularda harekete geçmeleri sağlanarak; toplumun yetkin ve kendine güvenen üyelerinin yetiştirilmesi sürecinde sağlam bir zemin oluşturulabileceği ifade edilmektedir. Çocukların yaşamın erken dönemlerinden itibaren görüş bildirme, karar alma gibi gerçek fırsatlara sahip olduklarında; toplumsal iklime ve sosyal uyuma katkıda bulunmada daha güçlü olma eğiliminde olabileceklerinin altı çizilmektedir. Bu nedenle çocukların güçlendirilmesi sürecinde; çocukların sadece kendileri için önemli ve ilgili konularda harekete geçme fırsatına ve yeteneğine sahip olmaları değil, aynı zamanda hata yaparak öğrenebilmelerinin sağlanması ile demokrasiye de önemli katkılar sunulabileceği dile getirilmektedir.

Günümüzde çocukların kendilerini etkileyen konularda karar alma süreçlerine katılımının yalnızca çocuk hakları perspektifinden değil, aynı zamanda bireysel düzeyden toplumsal düzeye kadar çeşitli olumlu sonuçlarla ilişkili olduğunu destekleyen kanıtlarla karşılaşmak mümkündür (UNICEF, 2021). Bu kapsamda başta aile olmak üzere toplumsal yapının tüm kurumlarının bu süreci destekleyecek unsurlara sahip olması yönünde görüş birliği bulunmaktadır (UN, 1989). Aile, çocukların büyüme ve gelişmelerinin desteklenmesinin yanı sıra, yeni kuşaklara kültürel kimliğin ve değerlerin kazandırılmasında, tarihsel ve toplumsal bilincin aktarılmasında ve aidiyetin sağlanmasında birey ve toplum arasında bir köprü görevi görmektedir (Demirutku, 2017). Çocukların ilk anlamlı aidiyetleri ailede başlamakta ve zamanla genişlemektedir. Aidiyet, çocukların kim olduğunu ve kim olabileceklerini şekillendirdiği için var olma sürecinin merkezinde yer almaktadır. Bu bakış açısıyla çocukluk, aynı zamanda var olma ve anlamlandırma zamanıdır. Var olma ve anlamlandırma süreci, çocukların hayatlarında şimdiki ve gelecek zamanı bir bütün haline getirmektedir. Şimdiki zaman çocukların potansiyellerini ortaya koymaları, kendilerini tanımaları, başkalarıyla ilişkiler kurmaları ve sürdürmeleri, hayatın sevinçleri ve karmaşıklıklarıyla ilgilenmeleri, günlük yaşamdaki zorluklarla başa çıkmaları gibi pek çok unsuru kapsamaktadır (Paris, Beeve vd., 2022; Denise, 2019; Uprichard, 2008). Zamanla çocukların kimlikleri, bilgileri, anlayışları, kapasiteleri, becerileri, ilişkileri vb. özellikleri birçok farklı olay ve koşul tarafından şekillendirilerek değişmektedir. Bu nedenle şimdiki zaman gelecek zamanın belirleyicilerinden biridir ve çocuğun aile ortamında tam ve aktif bir şekilde katılımı deneyimlemesi gelecekte toplumsal katılıma bir yatırım türü olarak görülmelidir (DEEWR, 2009). Bu kapsamda aile, çocuğun güçlendirilmesinde önemli bir yere sahiptir.

İlk sosyal etkileşimin deneyimlendiği aile yapılanmasında çocuk deneyimledikleriyle hem bir dizi sosyal rolü (çocuk olmak, kardeş olmak gibi) öğrenmekte hem de çeşitli karar verme yaşantılarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu yaşantılar kıyafet tercihinde bulunmak, herhangi bir durumda nasıl davranacağına karar vermek, oyun arkadaşını seçmek vb. kendisiyle ilgili olabileceği gibi, akşam

yemeği menüsünü belirlemek, tatile gidilecek yeri seçmek, evin boyasında değişiklik yapmak vb. ailenin tüm üyelerini ilgilendiren kararlar olabilmektedir. Nasıl karar verileceğini öğrenmek, çocuklar için değerli bir yaşam becerisidir. Çocuklar büyüdükçe ve fiziki ve sosyal çevreleri genişledikçe verdikleri kararlar giderek daha zor ve karmaşık hale gelmektedir. Çocuklar karar verme süreçlerine dahil oldukça da kararlardaki sorumlulukları giderek artmaktadır (Keller ve Noone, 2019).

Karar verme davranışı bir durum karşısında veya bir problemin çözümünde seçenekler arasından seçim yapılmasını gerektiren bir kapsama sahiptir. Aile yapılanması içinde gerek günlük yaşantılar sırasında gerekse geleceğe dair pek çok durumda karar verilmesi gerekmektedir. Bu kararlar bazen ebeveynleri bazen de tüm aile üyelerinin birlikte karar vermelerini gerektiren durumları içerebilmektedir. Aile yapılanması içerisindeki kararlar, aile bireylerinin evdeki rol ve görevleri, aile bireylerinin ferdî özellikleri, sahip olunan kaynaklar, geçmiş yaşantı ve deneyimler, duygusal ve sosyal faktörler, bireysel ve ailesel ihtiyaç, istek ve beklentiler, toplumsal ve kültürel etkileşimler, stres kaynakları, zaman gibi pek çok unsurun etkisiyle şekillenmektedir (Kağıtçıbaşı, 2007) Ayrıca alınan kararların aile bireyleri tarafından benimsenmesi ve kararların aile bireyleri üzerindeki olası etkileri de önemli diğer unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Jaun, 2001).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989) çerçevesinde aile içi kararlara çocukların katılımı; (1) bireyselleştirme ve demokratikleşme ve (2) yeterlilikler olmak üzere iki temel bakış açısıyla ele alınmaktadır. Bireyselleştirme ve demokratikleşme bakış açısıyla aile, kararların aile üyeleri arasında müzakere edilmesi gereken bir sosyal grup olarak kabul edilmektedir. Bu bakış açısına göre çocuklar ise kendi istekleri, hedefleri, algıları ve söz sahibi olma hakları olan bireyler olarak görülmektedir. Yeterlilikler bakış açısıyla aile, çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade edebileceği en elverişli ortamı sunmaktadır. Bu bakış açısında çocuklar ise yaş ve olgunluk derecesine uygun olarak kendini ifade edebilecek bireyler olarak kabul edilmektedir (Richter ve Zartler, 2011).

Çocukların aile içi karar verme süreçlerine katılımı, ebeveynlerin bazı yeterliliklere sahip olmalarını gerektirmektedir. Bu yeterliliklerden biri çocukların gelişim seviyeleri dikkate alınarak onlar için aşırı yüklenme veya zorlanmaya neden olmadan karar verme süreçlerine katılımlarının sağlanmasıdır. Bir diğer yeterlilik ise; çocukların karar verme süreçlerine dahil edildiklerinde olası çatışmaların sağlıklı bir şekilde yönetilebilmesidir (Knauer ve Sturzenhecker, 2005; Krappmann, 2003; Sturzenhecker ve Hess, 2005). İdeal olan çocukların yaşları ve olgunluk düzeyleri ile uygunluk gösterecek şekilde karar verme süreçlerine katılımlarının sağlanması, ebeveynlerin bu süreçte öneri sunma, onaylama, rehberliği sağlama, model olma gibi roller üstlenmesi ve müzakere süreçlerinin değerli yaşantılar olarak görülmesidir (Hurrelmann ve Bründel, 2003). Ancak araştırmalara göre ebeveynler çocukların aile içi karar verme süreçlerine katılımlarında; karar verilecek durumun niteliği, bağlamı, çocuğun yaşı, ebeveynlerin kendi değer, yargı ve tutumları gibi farklı değişkenler etkili olabilmektedir. Örneğin ebeveynler beslenme, sağlığın sürdürülmesi gibi çocuğun büyüme ve gelişimiyle ilişkili kararlar söz konusu olduğunda koruyucu bir yaklaşımla hareket etme eğiliminde olabilmektedirler. Böylesi bir durumda çocukların kendi yaşamlarıyla ilgili özerklik girişimleri, görüş ve düşünceleri görmezden gelinebilmekte, olası çatışma durumları çözümsüzlükle sonuçlanabilmekte ve dolayısıyla çocukların kendi yaşamlarıyla ilgili karar verme süreçlerine etkin ve tam katılımları gerçekleşmemektedir. Bunun yanı sıra ebeveynler yaştaki ilerlemeye bağlı olarak çocuğun karar verme kapasitelerindeki nitelikli değişimleri dikkate alabilmekte ve çocuğun kendi yaşamında söz sahibi olabilmesinde daha gönüllü hale gelebilmektedirler. Böylesi bir durumda da ebeveynler, çocukların kendi yaşamlarına dair karar vermelerine yönelik girişimlerinde destekleyici olabilmektedirler (Moline, 2000).

Erken çocukluk yılları, bireyin psikomotor, bilişsel, dil, sosyal ve duygusal becerilerinin temellerinin atıldığı duyarlı dönemlerden biridir. Bu yıllarda çocuk katılımının desteklendiği ortamlarda büyümek; çocukların gerek kendilik algısı ve öz güven gelişiminin desteklenmesi, gerek gelişimin doğal seyri olan bağımsızlık ihtiyaçlarının karşılık bulması ve gerekse karar verme becerilerinin deneyimlenmesi açısından oldukça önemlidir. Erken çocukluk yıllarında karar verme becerisi;

seçenekleri belirleme, karşılaştırma, neden-sonuç ilişkisi kurma, seçim yapma, yapılan seçimlerin sonuçlarına katlanma gibi süreçleri içermektedir (Motherly, 2024; CCYP, t.y.). Bu bağlamda karar verme becerilerinin gelişimi; çocuğun doğal gelişim serüveni, aile yapılanması ve dolayısıyla çocuk hakları alanlarında oldukça önemli bir kesişim noktasıdır (O’Kane ve Thomas, 1998; Participation Work, 2008). Nitekim ev ortamında yapılan gözlemler, çocukların karar verme becerilerinin ebeveyn tutumlarıyla ilişkili olduğunu ve dinlenen ve görüşlerine yer verilen çocukların yaşamlarında daha aktif karar alıcılar olduklarını göstermektedir. Ayrıca destekleyici aile ortamlarında çocukların daha etkili kararlar alabildikleri ve çocukların karar verme becerisi ile öz düzenleme yetkinlikleri arasında güçlü bir ilişkinin olduğu görülmektedir (Dağgöl, 2016; Saraç, Abanoz ve Ogelman, 2021; Özyürek, 2018). Görüldüğü üzere çocukların karar verme becerilerinin şekillenmesinde genelde aile özelde ise ebeveyn özellikleri etkili çekici unsurlardır. Bu kapsamda araştırma sürecinde; 60-72 aylık çocukların karar verme becerileri ile ebeveynlerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının ilişkisellik ve yordayıcılık durumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma amacı kapsamında ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları “bakım ve korunma” ve “kendi kendine karar verme” olmak üzere iki boyutta ele alınmıştır. Çocuk için iyi olanın ne olduğuna karar verilmesi sürecinde; karar vericinin bir otorite figürü olması (örn. aile ortamında ebeveynin karar vermesi) “bakım ve korunma” tutumu; karar verme süreçlerine çocuk katılımının sağlanması ise “kendi kendine karar verme” tutumu olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda araştırma sürecinde cevap aranan sorular şu şekildedir:

1. 60-72 aylık çocukların karar verme becerileri ile ebeveynlerinin çocuk haklarına yönelik tutumları arasında bir ilişki var mıdır? Eğer 60-72 ay arası çocukların karar verme becerileri ile ebeveynlerinin çocuk haklarına yönelik tutumları arasında bir ilişki var ise; bu ilişkinin özelliği nasıldır?
2. Çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutumları, 60-72 ay arası çocukların karar verme becerilerini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?”

2. Yöntem

Bu araştırmanın temel amacı, 60-72 aylık çocukların karar verme becerileri ile ebeveynlerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının ilişkisellik durumunun betimlenmesi ve çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutumlarının çocuklardaki karar verme becerisi üzerindeki etkisinin incelenmesidir. Araştırma amacı bağlamında çocuklara ve ebeveynlere ilişkin yapılan ölçümler, analizler ve yorumlamalar sayısal veriler üzerinden yapılmıştır. Bu nedenle araştırma süreci nicel desende tasarlanmıştır. Araştırma verileri, zamanın belli bir noktasında tek bir kereye mahsus olarak toplanmıştır. Bu nedenle de araştırma kesitsellik içermektedir (Fraenkel vd., 2012; Creswell, 2021).

2.1. Örneklem

Araştırma örneklemini, Erzincan il merkezinde okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden ve yaş aralığı 60-72 ay olan 144 çocuk ile bu çocukların ebeveynlerinden oluşmaktadır. Genel olarak araştırma örnekleminin temel özellikleri şu şekildedir:

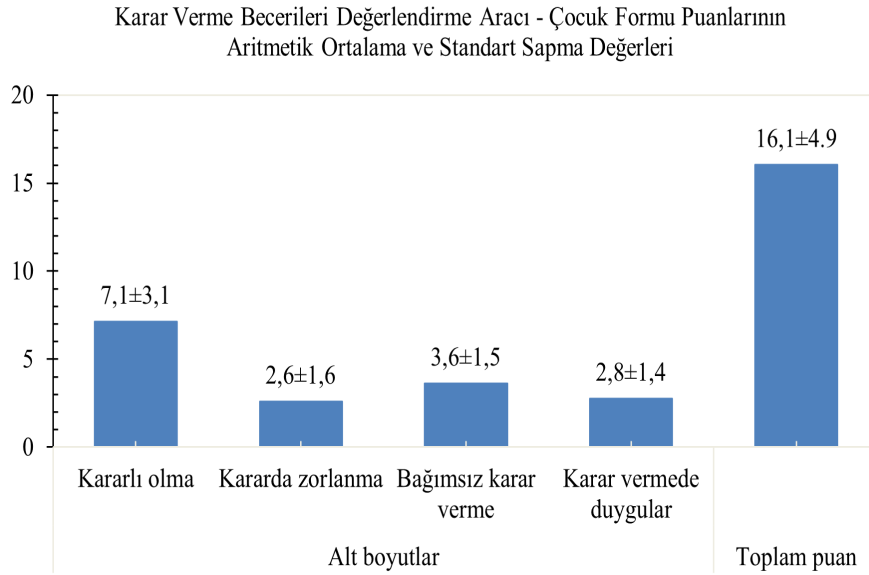
- Örneklemde yer alan çocuklar il merkezindeki bağımsız anaokullarına devam etmektedirler ve bu çocuklar ilk defa okul öncesi eğitim kurumuna kayıtlanmışlardır. Düzenli olarak okula devam eden bu çocuklar, öğretmenleri tarafından genel olarak sağlıklı (örn. kronik hastalık, engel, gelişim geriliği olmaması gibi) olarak nitelendirilmektedir. Örneklemde yer alan çocukların 72’si (%50) kız ve 72’si (%50) erkek çocuklarından oluşmaktadır. Çocukların kronolojik yaşlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri; kız çocuklarında $68,64 \pm 3,19$, erkek çocuklarında $68,03 \pm 3,05$ ve örneklem genelinde $68,33 \pm 3,12$ ’dir.
- Aile Bilgi ve Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı - Ebeveyn formlarının 15’i baba (%89,6) ve 129’u anne (%10,4) tarafından doldurulmuştur. Ailelerin 58’inin

Araştırma Makalesi

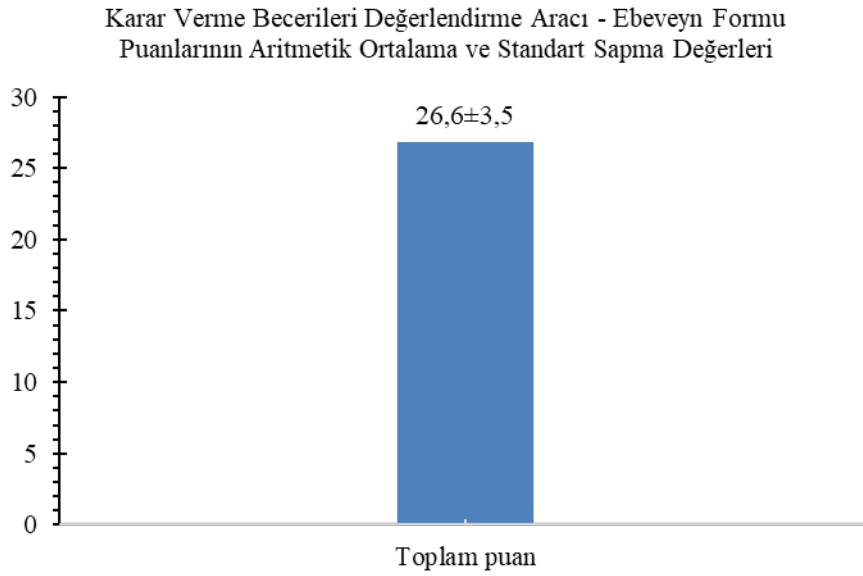
(%40,3) tek, 41'inin (%28,5) iki, 26'sının (%18,1) üç, 14'ünün (%9,6) dört ve 5'inin (%3,5) beş çocuğu vardır. Annelerin 28'i (%19,4) ilkokul, 35'i (%24,3) ortaokul, 46'sı (%31,9) lise ve 34'i (%23,6) üniversite ve 1'i (%0,8) lisans üstü eğitim mezunudur. Babaların ise 20'si (%13,9) ilkokul, 32'si (%22,2) ortaokul, 50'si (%34,7) lise ve 39'u (%27,1) üniversite ve 3'ü (%2,1) lisans üstü eğitim mezunudur.

Şekil 1'de de görüleceği üzere çocukların Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı – Çocuk Formu alt boyutlarındaki ve ölçek genelindeki puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri; “kararlı olma” alt boyutunda $7,1 \pm 3,1$, “kararda zorlanma” alt boyutunda $2,6 \pm 1,6$, “bağımsız karar verme” alt boyutunda $3,6 \pm 1,5$, “karar vermede duygular” alt boyutunda $2,8 \pm 1,4$ ve ölçek genelinde $16,1 \pm 4,9$ olarak tespit edilmiştir.

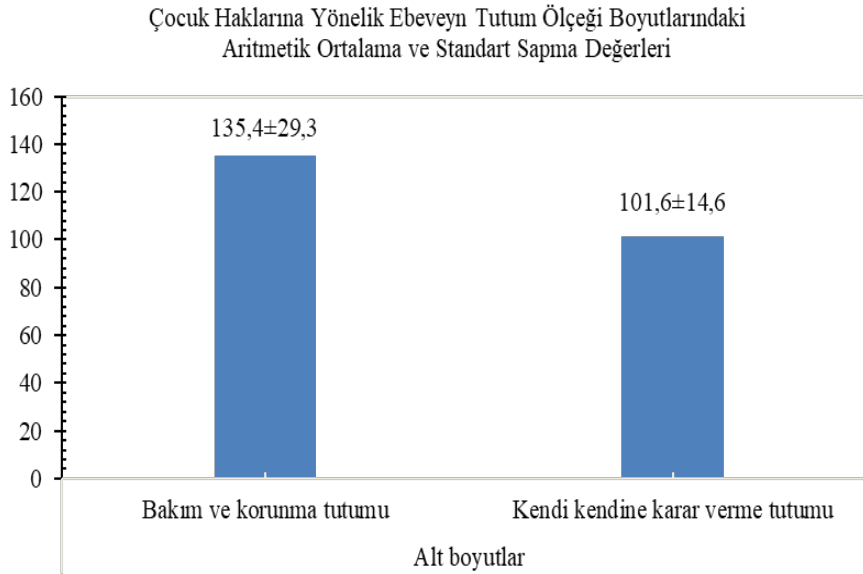
Şekil 1. Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı - Çocuk Formu puanlarının alt boyutlardaki ve ölçek geneli için aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri

Şekil 2'de de görüleceği üzere ebeveynlerin Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı – Ebeveyn Formu puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri $26,8 \pm 3,5$ olarak tespit edilmiştir.

Şekil 2. Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı - Ebeveyn Formu puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri

Şekil 3'te de görüleceği üzere ebeveynlerin Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri; “bakım ve korunma tutumu” boyutunda $135,4 \pm 29,3$ ve “kendi kendine karar verme tutumu” boyutunda $101,1 \pm 14,6$ olarak tespit edilmiştir.

Şekil 3. Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği puanlarının alt boyutlardaki aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri “Aile Bilgi Formu”, “Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği”, “Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı - Ebeveyn Formu” ve “Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı - Çocuk Formu” aracılığı ile toplanmıştır.

Aile Bilgi Formu: Ebeveyn tarafından doldurulması gereken Aile Bilgi Formu, araştırma kapsamında geliştirilmiştir. Bu form ile çocuğa ve ebeveyne ilişkin demografik bilgilerin öğrenilebilmesi amaçlanmıştır.

Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği: Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği, Yurtsever (2009) tarafından ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, 63 maddeden oluşmaktadır ve 5’li Likert yapısına sahiptir. Ölçekte, çocuk haklarına ilişkin ebeveyn tutumları, “Bakım ve Korunma” ve “Kendi Kendine Karar Verme” olmak üzere iki boyutta değerlendirilmektedir. Ölçeğin iki-yarım test güvenirliğine ilişkin Spearman-Brown ilişki katsayısı .87’dir.

Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı - Çocuk Formu: Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı - Çocuk Formu, Pekdoğan (2015) tarafından 5-6 yaş çocuklarındaki karar verme becerilerinin değerlendirilmesi amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğe göre çocukların karar verme becerileri, karar vermede zorlanma, bağımsız karar verme, kararlı olma durumu ve karar vermede duygular olmak üzere 4 boyutta değerlendirilmektedir. Ölçek, 29 madde ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Uygulama sırasında çocuğa evet/hayır olarak cevaplayacağı sorular yöneltilmektedir. Ölçekten elde edilen puan azaldıkça çocukların karar verme becerileri artış göstermektedir. Ölçeğin tamamına ait Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .89’dur.

Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı - Ebeveyn Formu: Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı - Ebeveyn Formu, Pekdoğan (2015) tarafından ebeveynlerin gözlemlerine göre çocukların karar verme becerilerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Toplam 9 maddeden oluşan ölçek, 5’li Likert yapısına sahiptir. Ölçekten elde edilen puanın yüksek olması, çocukların karar verme becerilerinin arttığını göstermektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .76’dır.

2.3. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında örnekleme ait betimsel veriler; frekans (f), yüzde (%), aritmetik ortalama (x), standart sapma (ss), çarpıklık ve basıklık değerleri olarak çözümlenmiştir. Çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutumları ile çocukların karar verme becerileri arasındaki ilişki korelasyon ve çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutumlarının çocukların karar verme becerileri üzerindeki etkisi regresyon analizi ile değerlendirilmiştir. İstatistiksel veri analizleri sırasında anlamlılık .01 ve .05 düzeylerine test edilmiştir (Büyüköztürk, 2017). İstatistiksel analiz tekniklerinin seçiminde verilerin normal dağılıma uygunluğunu değerlendirmek amacıyla çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. ± 2 sınırları içerisinde kalan değerlerin normal dağılım varsayımını sağladığı kabul edilmiştir (George ve Mallery, 2010). Bu nedenle araştırma verilerinin analizinde parametrik test teknikleri kullanılmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2013). Korelasyon analizi değişkenler arasındaki ilişkinin yönü, gücü ve istatistiksel anlamlılığı; regresyon analizi ile bağımsız değişkenin, bağımlı değişken üzerindeki etkisi açıklanmaya çalışılmıştır (Cohen vd., 2013). Verilerin analiz edilmesi, tablolaştırılması ve grafik haline dönüştürülmesinde SPSS ve Excel paket programları kullanılmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1’de Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği - Bakım ve Korunma Boyutu ile Karar Verme Becerileri Değerlendirme Araçları (Ebeveyn Formu ve Çocuk Formu) puanlarına ilişkin betimsel ve ilişki analiz sonuçları sunulmuştur. Tablo 1’deki Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği - Bakım ve Korunma Tutumu, Karar Verme Becerileri Değerlendirme Araçları (Ebeveyn Formu ve Çocuk Formu) puanlarının çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde; Bakım ve Korunma

Araştırma Makalesi

Tutumu puanlarının çarpıklık değerinin -0,223 ve basıklık değerinin -1,169 olduğu; Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı - Ebeveyn Formu puanlarının çarpıklık değerinin 0,460 ve basıklık değerini 1,387 olduğu ve Ebeveyn Formu ve Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı - Çocuk Formu puanlarının çarpıklık değerinin -0,271 ve basıklık değerinin -0,165 olduğu görülmektedir. Pearson korelasyon analizi sonuçlarına göre Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği - Bakım ve Korunma Tutumu puanları ile Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı - Ebeveyn Formu puanları arasında .01 anlamlılık düzeyinde, negatif yönlü ve 0,293 değerinde bir ilişki bulunmaktadır. Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği - Bakım ve Korunma Tutumu puanları ile Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı - Çocuk Formu puanları arasında ise .01 anlamlılık düzeyinde, pozitif yönlü ve 0,602 değerinde bir ilişki bulunmaktadır.

Tablo 1. Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği - Bakım ve Korunma Boyutu ile Karar Verme Becerileri Değerlendirme Araçları (ebeveyn ve çocuk formları) puanlarına ilişkin betimsel ve ilişkisel analiz sonuçları

Değişkenler	Çarpıklık	Basıklık	BKT	pearson r	
				KVB-E	KVB-Ç
BKT	-,223	-1,169	1		
KVB-E	,460	1,387	-,293**	1	
KVB-Ç	-,271	-,165	,602**	-,411**	1

**p<.01

BKT = Bakım ve Korunma Tutumu; KVB-E = Karar Verme Becerisi Değerlendirme Aracı (Ebeveyn Formu); KVB-Ç = Karar Verme Becerisi Değerlendirme Aracı (Çocuk Formu)

Tablo 2’de Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği - Kendi Kendine Karar Verme Boyutu ile Karar Verme Becerileri Değerlendirme Araçları (Ebeveyn Formu ve Çocuk Formu) puanlarına ilişkin betimsel ve ilişkisel analiz sonuçları sunulmuştur. Tablo 2’deki Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği - Kendi Kendine Karar Verme Tutumu, Karar Verme Becerileri Değerlendirme Araçları (Çocuk Formu ve Ebeveyn Formu) puanlarının çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde; Kendi Kendine Karar Verme tutumu puanlarının çarpıklık değerinin -1,082 ve basıklık değerinin 0,157 olduğu; Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı - Ebeveyn Formu puanlarının çarpıklık değerinin 0,460 ve basıklık değerinin 1,387 olduğu ve Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı - Çocuk Formu puanlarının çarpıklık değerinin -0,271 ve basıklık değerinin -0,165 olduğu görülmektedir. Pearson korelasyon analizi sonuçlarına göre Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği - Kendi Kendine Karar Verme Tutumu puanları ile Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı - Ebeveyn Formu puanları arasında .05 anlamlılık düzeyinde, pozitif yönlü ve 0,193 değerinde bir ilişki bulunmaktadır. Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği - Bakım ve Korunma Tutumu puanları ile Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı - Çocuk Formu puanları arasında ise .01 anlamlılık düzeyinde, negatif yönlü ve 0,342 değerinde bir ilişki bulunmaktadır.

Tablo 2. Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği - Kendi Kendine Karar Verme Boyutu ile Karar Verme Becerileri Değerlendirme Araçları (ebeveyn ve çocuk formları) puanlarına ilişkin betimsel ve ilişkisel analiz sonuçları

Değişkenler	Çarpıklık	Basıklık	KKKVT	Spearman r	
				KVB-E	KVB-Ç
KKKVT	-1,082	,157	1		
KVB-E	,460	1,387	,193*	1	
KVB-Ç	-,271	-,165	-,342**	-,411**	1

**p<.01; *p<.05

KKKVT = Kendi Kendine Karar Verme Tutumu; KVB-E = Karar Verme Becerisi Değerlendirme Aracı (Ebeveyn Formu); KVB-Ç = Karar Verme Becerisi Değerlendirme Aracı (Çocuk Formu)

Tablo 3’te çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutumlarının çocuklardaki karar verme becerileri üzerindeki etki durumuna yönelik regresyon analizi sonuçları sunulmuştur. Karar Verme Becerileri

Değerlendirme Aracı - Ebeveyn Formu puanları dikkate alındığında; çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutumlarının, çocukların karar verme becerileri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır ($F_{BKT}=13,370$ ve $p<.01$; $F_{KKKVT}=5,469$ ve $p<.05$). Çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutumlarından bakım ve korunma tutumu, çocukların karar verme becerilerinin %8,6'sını açıklayabilmektedir. Bakım ve korunma tutumu puanları arttıkça karar verme becerilerine ilişkin puanları azalmaktadır. Kendi kendine karar verme tutumu ise çocukların karar verme becerilerinin %3,7'sini açıklayabilmektedir. Kendi kendine karar verme tutumu puanları arttıkça çocukların karar verme becerileri puanları artmaktadır. Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı - Çocuk Formu puanları dikkate alındığında; çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutumlarının, çocukların karar verme becerileri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır ($F_{BKT}=80,772$ ve $p<.01$; $F_{KKKVT}=18,774$ ve $p<.01$). Çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutumlarından bakım ve korunma tutumu, çocukların karar verme becerilerinin %36,3'ünü açıklayabilmektedir. Bakım ve korunma tutumu puanları arttıkça karar verme becerilerine ilişkin puanları da artmaktadır. Kendi kendine karar verme tutumu ise çocukların karar verme becerilerinin %11,7'sini açıklayabilmektedir. Kendi kendine karar verme tutumu puanları arttıkça çocukların karar verme becerilerine ilişkin puanları azalmaktadır.

Tablo 3. Çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutumlarının karar verme becerileri (ebeveyn formu ve çocuk formu) üzerindeki etkisine yönelik regresyon analizi

Değişkenler		B	SH	β	t	p
KVB-E	BKT	-,035	,010	-,293	-3,656	.000
	<i>Sabit=31,359, F=13,370, p<.01, R²=,086</i>					
	KKKVT	,046	,020	,193	2,339	.021
	<i>Sabit=21,909, F=5,469, p<.02, R²=,037</i>					
KVB-Ç	BKT	,100	,011	,602	8,987	.000
	<i>Sabit=2,490, F=80,772, p<.01, R²=,363</i>					
	KKKVT	-,114	,026	-,342	-4,333	.000
	<i>Sabit=27,644, F=18,774, p<.01, R²=,117</i>					
<i>BKT = Bakım ve Korunma Tutumu; KKKVT = Kendi Kendine Karar Verme Tutumu; KVB-E = Karar Verme Becerisi Değerlendirme Aracı (Ebeveyn Formu); KVB-Ç = Karar Verme Becerisi Değerlendirme Aracı (Çocuk Formu)</i>						

4. Sonuç ve Tartışma

Bu araştırma kapsamında 60-72 aylık çocukların karar verme becerileri ile ebeveynlerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının betimlenmesi ve çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutumlarının çocuklardaki karar verme becerisi üzerindeki etki durumunun incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma amacı kapsamında ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları “bakım ve korunma” ve “kendi kendine karar verme” olmak üzere iki boyutta ele alınmıştır.

Araştırma bulgularına göre; Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı - Ebeveyn Formu puanları ile Bakım ve Korunma Tutumu puanları arasında negatif yönlü, zayıf düzeyde ve istatistiksel olarak anlamlı ($r=-,293$, $p<.01$); Kendi Kendine Karar Verme Tutumu puanları arasında ise pozitif yönlü, zayıf düzeyde ve anlamlı ($r=,193$, $p<.05$) ilişkiler olduğu görülmüştür. Bu bulgular, zayıf da olsa çocuk haklarına ilişkin ebeveyn tutumlarının çocukların karar verme becerileri üzerinde etkili olabileceğini düşündürmektedir. Benzer şekilde Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı - Çocuk Formu puanları ile Bakım ve Korunma Tutumu puanları arasında pozitif yönlü, güçlü düzeyde ve istatistiksel olarak anlamlı ($r=,602$, $p<.01$); Kendi Kendine Karar Verme Tutumu puanları arasında ise negatif yönlü, orta düzeyde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu ($r=-,342$, $p<.01$) görülmüştür. Bu bulgular da çocuk haklarına ilişkin ebeveyn tutumlarının çocukların karar verme becerileri üzerinde etkili olabileceğini düşündürmektedir. Her iki bulgu birlikte ele alındığında; bulguların birbirini destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Araştırma kapsamında kullanılan Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı - Çocuk Formu'ndan elde edilen puanlardaki düşüş çocukların karar verme becerilerindeki artışı, Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı - Ebeveyn Formu'ndan elde edilen puanlardaki yükseliş ise çocukların karar verme becerilerindeki artışı ifade etmektedir. Bu

kapsamda Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı - Çocuk Formu'ndan elde edilen puanlar ile Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı - Ebeveyn Formu'ndan elde edilen puanlar arasındaki negatif yönlülük; tutarlı ve beklenen bir durumdur. Ebeveynlerin Kendi Kendine Karar Vermeye Yönelik Tutumlarının çocuklarının karar alma süreçlerine dahil olmalarını destekleyici, bakım ve korunmaya yönelik tutumlarının ise yetişkin bağımlı davranışları teşvik ettiği ve dolayısıyla çocukların katılım hakkını destekleyici ortam özelliklerinin oluşmadığı ifade etmektedir. Karar Verme Becerileri Değerlendirme Aracı - Çocuk Formu puanları ile Bakım ve Korunma tutumu puanları arasında pozitif yönlü, Kendi Kendine Karar Verme tutumu puanları arasında ise negatif yönlü ilişkililik görülmüş de bu tutarlılığın desteklediğini düşündürmektedir.

Çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutumlarının çocukların karar verme becerileri üzerindeki etki durumunu değerlendirmek amacıyla yapılan regresyon analizi bulgularına göre; 60-72 aylık çocukların karar verme becerilerinin hem çocuk değerlendirmelerinde ($F_{BKT}=80,772$, $p<.01$; $F_{KKKVT}=18,774$, $p<.01$) hem de ebeveyn değerlendirmelerinde ($F_{BKT}=13,379$, $p<.01$; $F_{KKKVT}=5,469$, $p<.05$) anlamlı olduğu görülmüştür. Bu kapsamda ortaya konulan model, çocuk değerlendirmelerinde toplam varyansın %36,3'ü ($R^2_{BKT}=.363$) ile %11,7'sini ($R^2_{KKKVT}=.117$); ebeveyn değerlendirmelerinde ise %8,6'sı ($R^2_{BKT}=.086$) ile %3,7'sini ($R^2_{KKKVT}=.037$) açıklayabilmektedir. Görüldüğü üzere bu araştırma kapsamında çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutumlarının çocukların karar verme becerileri üzerinde etkisi olduğunu destekleyici bulgularla karşılaşmıştır. Araştırma bulgularında yordayıcılık gücü bakımından en yüksek %36,3'lük bir değer alınmış olması, nicelik bakımından çocuk haklarına yönelik tutumların düşük bir gücü olduğunu düşündürülebilir. Ancak eğitim, psikoloji gibi sosyal bilimlerin alanlarındaki değişkenleri etkileyebilecek olasılıklardaki çeşitlilik nedeniyle .10-.30 arasında bir değer alıyor olmak çoğu zaman normal sınırlar içerisinde kabul edilebilmektedir (Büyüköztürk, 2021; Cohen vd., 2013). Bu nedenle araştırma kapsamında elde edilen yordayıcılık değerlerinin yeterli ve manidar olduğu düşünülmektedir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin (1989) 12. Maddesine göre çocuklar; edilgen varlıklar olarak değil, karar verici bireyler olarak kabul edilmektedirler. Çocukların etkin ve tam katılımlarının sağlanabilmesinde; çocukların düşünce ve görüşlerini ifade edebilmeleri, çocuklar tarafından ifade edilen görüş ve düşüncelerin dikkate alınması ve çocukların bu süreçte saygı görmeleri gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca Sözleşme'nin diğer maddelerinde de görüleceği üzere böylesi bir vurgu ile çocukların hem birey olarak tanımlanması hem de gelişimsel olarak desteklenmesi esas alınmaktadır. Çocuk hakları bağlamında bu bakış açısı, kendi kendine karar verme tutumu olarak ifade edilmektedir. Kendi kendine karar verme tutumu, çocuğun yaşına ve olgunluk düzeyine uygun biçimde yaşamına ilişkin konularda kendi görüşünü oluşturma, ifade etmesi ve seçimler yapabilmesi anlamına gelmektedir (Hart, 1992). Pedagojik açıdan kendi kendine karar verme tutumu, karar verme becerisinin, kendilik, özyeterlik ve özgüven algılarının ve dolayısıyla sorumluluk bilincinin geliştirilmesinde oldukça önemlidir ve bu tutum aile, oyun, eğitim ve günlük yaşama dair pratiklerde farklı bağlamlarda deneyimlenebilmelidir. Örneğin aile ortamında giysilerine, oyuncaklarına, yiyeceklerine vb. dair seçimler yapabilme imkânı olan bir çocuk, oyun ve eğitim ortamlarında oyun kurallarını belirleme, akademik bir görevi birlikte yerine getirmek için arkadaşlarının görüşlerini dinleme vb. farklı karar süreçlerine dahil olabilmektedir. Ancak gelişimsel bağlamda karar verme, birden ortaya çıkabilecek bir olgu değildir (Lansdown, 2005). Karar verme, zamansal olarak farklı bağlamlarda yaşantıyla deneyimlenmelidir. Ayrıca bu süreçte çocukluğun doğal gelişim seyri ve çocuğu içine alan çevrenin (örn. aile, okul, toplum gibi) özellikleri de önemlidir. Çocuğun ihtiyaçları, onun yaşama, gelişme ve esenliğini temel alan bir çevre ile karşılanmalıdır. Çocuk hakları perspektifinde (örn. Çocuk Hakları Sözleşmesi Madde 3, 6, 19 gibi) bakım ve korunma olarak ifade bulan bu tutumun, çocuğun yüksek yararını temel almakta ve onun bütüncül gelişimi için destekleyici bir çevre oluşturmaya amaçlamaktadır. Bakım ve korunma tutumu, yetişkinlerin, toplumsal kurumların ve tüzel varlıkların (örn. ebeveyn, öğretmen, aile, toplum, devlet gibi) çocuklara karşı sorumluluklarını yerine getirerek onların ihtiyaçlarının karşılanmasını ve onları tehlikelerden koruma yönündeki yaklaşımları ifade etmektedir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre kendi kendine karar verme ve bakım ve korunma

tutumları birbirini dışlayan değil, tam tersine birbirini tamamlayan ve birlikte ele alınması gereken iki temel tutumdur. Bu tutumlar, çocuğun hem etkin bir özne olarak kabul edilmesini hem de güvenli ve destekleyici bir ortamda büyüme ve gelişimini sürdürerek tam potansiyeline ulaşmasını ve insanlığın ihtiyaç duyduğu beşerî güçlenmenin sağlanmasını desteklemektedir. Çocuk Hakları Sözleşmesi bağlamında; çocuğun yaşına ve olgunluğuna uygun olarak görüşlerini ifade etmesi ve yaşamına dair kararlara katılması (Madde 12), aynı zamanda çocuğun fiziksel, sosyal, duygusal ve bilişsel güvenliğinin sağlanmasını ve zarar görebileceği durumlardan korunmasını (Madde 3, 6 ve 19) gerektirmektedir (Lundy, 2007). Örneğin bir çocuk kıyafet seçebilme konusunda kendi kararlarını verirken (karar verme), havanın soğuk olduğu bir durumda uygun kıyafeti tercih edebilmek için yetişkin rehberliğine (koruma) ihtiyaç duyabilir. Yani çocuğun yaşına ve gelişim düzeyine uygun katılımı sağlanırken bu katılım koruyucu yetişkin rehberliğiyle desteklenmelidir. Çocuk yararına kurulan bu denge sayesinde; çocuk hem katılım hakkını deneyimleyebilmekte hem de gelişimsel düzeyine uygun, koruyucu ve rehberlik edici bir çevre ile desteklenebilmektedir (Alderson, 2000). Böylece yaşamın erken yıllarından itibaren çocuğun potansiyelini gerçekleştirmesine olanak tanıyan çevre özellikleriyle insanlığın ihtiyaç duyduğu yapılar, kalkınma ve refah sağlanabilecektir (UNICEF, 2001).

5. Öneriler

Çocuk Hakları Sözleşmesi bağlamında çocuklar, yalnızca korunması gereken bireyler olarak değil, karar veren, düşünen, katkı sunan ve sorumluluk alan bireyler olarak ele alınmaktadır. Bu bakış açısı hem pedagojik uygulamalarda hem de çocukla çalışılan her alanda temel ilke olarak benimsenmelidir. Çocuğun yüksek yararlılığı dikkate alınarak yaşamın erken dönemlerinden itibaren destekleyici ve rehberlik eden aile ortamlarında büyüme ve gelişimini sürdürmesi, onun hem kendi hem de toplumsal yaşamda sağlıklı kararlar almasına katkı sunacaktır. Bu süreçte çocuğun yaşamında kendi kendine karar verme ile bakım ve korunma tutumlarının denge halinde yer almasının önemi büyüktür. Çocuğun karar süreçlerine aktif olarak katılması, çocuğun güçlendirilmesinde hem bir yol hem de sonuç olarak görülmelidir. Çünkü çocuklar karar alma süreçlerine katıldıkça güçlenme imkânı bulabilecek ve güçlenen çocuklar da daha etkili biçimde katılım gösterebileceklerdir. Bu nedenle çocukların yalnızca korunma nesnesi olarak değil, aktif katılımcı bireyler yani karar verme süreçlerinin aktörleri olarak görülmelerinin önemi büyüktür (Hart, 2016). Katılım hakkının kullanılması için bir alt yaş sınırı olmamalıdır. Çocukların görüşlerini ifade edebilmeleri için yetişkinler tarafından çocuklara için fırsatlar yaratmaları gerekmektedir. Çocukların katılımları, onların hayatlarını etkileyen tüm eylemlere ve kararlara kadar uzanmalıdır (Lansdown, 2001; Miller, 1997). Bu araştırmada çocuklardaki karar verme becerilerinin daha sağlıklı izlenebilmesi için çok kaynaklı veri toplama yaklaşımının benimsenmesi önemli görülmüş ve çocukların karar verme becerilerinin gelişimine yönelik yapılan değerlendirmelerde hem çocuk hem de ebeveyn görüşlerinin dikkate alınmasının önemine dikkat çekilmek istenmiştir. Nitekim çocukların karar verme becerilerinin tespitinde hem çocukların hem ebeveynlerinin değerlendirmelerine yer verilmiştir. Öte yandan, çocukların karar verme becerileri ile ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin tutumları arasındaki ilişkisellik olduğuna dair bulgular elde edilmiştir. Araştırma kapsamı ve alan literatürü ışığında; çocukların karar verme becerilerinin gelişimine yönelik yapılan değerlendirmelerde hem çocuk hem de ebeveyn görüşlerinin dikkate alınması önerilmektedir. Ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin kendi kendine karar verme tutumları sergileyebilmelerini destekleyici bilinçlendirme programları geliştirilmesi ve aile ortamında çocuk katılımının sınırlı olduğu durumlarda başta erken çocukluk bakım eğitim kurumları başta olmak üzere tüm kamusal alanda uygun pedagojik düzenlemelerin yapılması tavsiye edilmektedir. Ayrıca gelecekte yapılacak araştırmaların; karma desende tasarlanarak nicel bulguların nitel bulgularla güçlendirilmesi, çalışma örnekleminin çocukluğa özgü gelişimsel dönemler dikkate alınarak farklı yaş gruplarını kapsayacak şekilde çeşitlendirilmesi de önerilmektedir.

Kaynakça

Alderson, P. (2000). *Young children's rights: Exploring beliefs, principles and practice*. London: Jessica Kingsley Publishers.

Birleşmiş Milletler. (1989). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*. New York: Birleşmiş Milletler Genel Kurulu. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>

Büyüköztürk, Ş. (2017). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.

Büyüköztürk, Ş. (2021). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, spss uygulamaları ve yorumlar (28. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

CCYP (t.y.). Involving children in decision making. Your quick, practical guide. [Erişim adresi: <https://www.childcomm.tas.gov.au/wp-content/uploads/2015/06/Guide-to-making-decisions-booklet.pdf>, Erişim tarihi: 01.07.2025]

Cohen, J., Cohen, P., West, S. G., & Aiken, L. S. (2013). *Applied multiple regression/correlation analysis for the behavioral sciences*. Routledge.

Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2021). *Araştırma tasarımı*. Ankara: Nobel.

Dağgöl, H. C. (2016). *Okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerileri ile ebeveynlerin çocuk yetiştirme stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Doğu Akdeniz Üniversitesi, Kıbrıs.

DEEWR (Department of Education, Employment and Workplace Relations). (2009). *Belonging, being & becoming: The early years learning framework for Australia*. Australian Government Department of Education, Employment and Workplace Relations for the Council of Australian Governments. [Erişim adresi: https://www.acecqa.gov.au/sites/default/files/2018-02/belonging_being_and_becoming_the_early_years_learning_framework_for_australia.pdf, Erişim tarihi: 12.04.2025]

Demirutku, K. (2017). *Değerlerin edinilmesinde ailenin rolü*. Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Ankara. [Erişim adresi: https://www.aile.gov.tr/media/92203/01_06_degerlerin-edinilmesinde-ailenin-rolu.pdf, Erişim tarihi: 12.04.2025]

Denise, R. (2019, Dec 10). *Creating a sense of belonging for children*. [Erişim adresi: <https://childwatch.com/blog/2019/12/10/creating-a-sense-of-belonging-for-children/>, Erişim tarihi: 01.07.2025]

Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (8th ed.). McGraw-Hill.

George, D., & Mallery, P. (2010). *SPSS for windows step by step: A simple guide and reference, 17.0 Update (10th ed.)*. Pearson.

Gottschalk, F., & H. Borhan (2023). *Child participation in decision making: implications for ducation and beyond*. OECD Education Working Papers, No. 301. OECD Publishing, Paris. [Erişim adresi: <https://doi.org/10.1787/a37eba6c-en> Erişim tarihi: 12.04.2025]

Hart, R. A. (1992). *Children's Participation: From tokenism to citizenship*. UNICEF.

Hart, R. A. (2016). *Çocukların Katılımı* (Çev. Tülin Şener Kılınç). Ankara Nobel Akademi.

Hurrelmann, K., & Bründel, H. (2003). *Einfuehrung in die kindheitsforschung. die perspektiven der kinder. 2., vollst. überarb. Aufl.* Deutsches Jugendinstitut, München.

Jaun, T. (2001). *Angst vor kindern? Die notwendigkeit der kinderpartizipation und wege dazu*. Informations- und Dokumentationszentrum IDES, Bern.

Kagıtcıbası, C. (2017). *Family, self, and human development across cultures: Theory and applications* (1st ed.). Routledge. [Erişim adresi: <https://doi.org/10.4324/9781315205281>, Erişim tarihi: 01.07.2025]

Keller, M. N., & Noone, R. J. (Eds.). (2019). *Handbook of bowen family systems theory and research methods: A systems model for family research*. Routledge.

Knauer, R., & Sturzenhecker, B. (2005). Partizipation im jugendalter. gefälligkeitsübersetzung: Participation during adolescence. In Hafeneger, B., Jansen, M. M., and Niebling T. (coord.). *Kinder- und Jugendpartizipation. Im Spannungsfeld von Interessen und Akteuren*. Budrich, Opladen (pp. 63-93). GESIS - Leibniz-Institut für Sozialwissenschaften, Mannheim.

Krappmann, L. (2003). *Kompetenzförderung im kindesalter*. In Aus Politik und Zeitgeschichte (pp.14-19). Sekretariat der Kultusministerkonferenz, Bonn.

Lansdown, G. (2001, Feb). *Promoting children's participation in democratic decision-Making*. UNICEF Innocenti Insight Research Center, Florence, Italy. [Erişim adresi: <https://digitallibrary.un.org/record/437269?v=pdf#files>, Erişim tarihi: 01.07.2025]

Lansdown, G. (2005). The Evolving Capacities of the Child. UNICEF.

Lansdown, G. (2005). *The evolving capacities of the child*. UNICEF Innocenti Research Centre. Florence, Italy. [Erişim adresi: <https://digitallibrary.un.org/record/556609?v=pdf>, Erişim tarihi: 01.07.2025]

Lundy, L. (2007). 'Voice'is not enough: conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *British Educational Research Journal*, 33(6), 927-942.

Lundy, L. (2007). 'Voice'is not enough: conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *British Educational Research Journal*, 33(6), 927-942. <https://doi.org/10.1080/01411920701657033>

Miller, J. (2003). *Never too young: How young people can take responsibility and make decisions*. Save the Children UK.

Morine, S. L. (2000). *Children's and parents' attitudes towards children's rights and perceptions of family relationships* (Unpublish doctoral dissertation). Ontario Institute for Studies in Education of the University of Toronto, Toronto.

Motherly (2024, Feb 26). *Glassory. Decision-Making as a family*. [Erişim adresi: <https://www.mother.ly/terms/decision-making-as-a-family/>, Erişim tarihi: 01.07.2025]

O'Kane, C. & Thomas, N. (1998). 'Children and decision making: A summary report.' University of Wales, Swansea, Wales, United Kingdom.

OECD (2019). *Changing the odds for vulnerable children: building opportunities and resilience*. OECD Publishing, Paris. [Erişim adresi: <https://doi.org/10.1787/a2e8796c-en>, Erişim tarihi: 07.03.2025]

OECD (2024). *What does child empowerment mean today?: Implications for education and well-being, educational research and innovation*. OECD Publishing, Paris. [Erişim adresi: <https://doi.org/10.1787/8f80ce38-en>, Erişim tarihi: 07.03.2025]

Özyürek, A. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarda problem çözme becerilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 32-41.

Paris, J., Beeve, K., & Springer, C. (2022). Introducing the framework. In *Introduction to Curriculum for Early Childhood Education*. [https://socialsci.libretexts.org/Bookshelves/Early_Childhood_Education/Book:_Introduction_to_Curriculum_for_Early_Childhood_Education_\(Paris_Beeve_and_Springer\)/04:_Section_IV-_Planning_for_Childrens_Learning/16:_What_Curriculum_Looks_Like_for_School-Age_Children/16.02:_Introducing_the_Framework](https://socialsci.libretexts.org/Bookshelves/Early_Childhood_Education/Book:_Introduction_to_Curriculum_for_Early_Childhood_Education_(Paris_Beeve_and_Springer)/04:_Section_IV-_Planning_for_Childrens_Learning/16:_What_Curriculum_Looks_Like_for_School-Age_Children/16.02:_Introducing_the_Framework)

Participation Work (2008). Listen and change a guide to children and young people's participation rights. [Erişim adresi: <https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/5059.pdf>, Erişim tarihi: 01.07.2025]

Pekdoğan, S. (2015). *Karar verme becerileri eğitim programının 5-6 Yaş çocuklarının karar verme becerileri üzerindeki etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Richter, R., & Zartler, U. (2011). Children participating in family decisions. *Revista de Cercetare si Interventie Sociala*, 32, 7-24.

Saraç, S., Abanoz, T., & Ogelman, H. G. (2021). Okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerilerinin bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 2(3), 1-11. <https://doi.org/10.51503/gpd.847786>.

Shier, H. (2001). Pathways to participation: Openings, opportunities and obligations. *Children & Society*, 15(2), 107-117. <https://doi.org/10.1002/chi.617>

Sturzbecher, D., & Hess, M. (2005). Partizipation im Kindesalter. Gefälligkeitsübersetzung: participation during childhood. In Hafeneger, B., Jansen, M. M., and Niebling, T. (coord.), *Kinder- und Jugendpartizipation. Im Spannungsfeld von Interessen und Akteuren* (pp. 41-62), 3-938094-30-3, GESIS - Leibniz-Institut für Sozialwissenschaften, Mannheim.

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics (6th ed.)*. Pearson.

UN General Assembly (1989). *Convention on the rights of the child*. United Nations, Treaty Series (Vol. 1577). [Erişim adresi: <https://treaties.un.org/doc/Publication/MTDSG/Volume%20I/Chapter%20IV/IV-11.en.pdf>, Erişim tarihi: 18.05.2025]

UNICEF (2001). *The State of the world's children 2001: Early childhood*. New York: UNICEF.

UNICEF (2018). *Strengthening vulnerable families windows of opportunity*. UNICEF, Belgrade. [Erişim adresi: https://www.unicef.org/serbia/sites/unicef.org.serbia/files/2018-10/Strenthening_Vulnerable_Families.pdf, Erişim tarihi: 18.05.2025]

UNICEF (2021, July). *Child rights impact assessment template and guidance for local authorities*. The Child Friendly Cities & Communities, UK. [Erişim adresi: https://www.unicef.org.uk/child-friendly-cities/wp-content/uploads/sites/3/2022/06/CRIA_June-2022.pdf, Erişim tarihi: 18.05.2025]

Uprichard, E. (2008). Children as 'being and becomings': Children, childhood and temporality. *Children & Society*, 22(4), 303-313. <https://doi.org/10.1111/j.1099-0860.2007.00110.x>

Yurtsever, M. (2009). *Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve anne babaların çocuk haklarına yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Extended Abstract

Early childhood years are one of the sensitive periods in which the foundations of an individual's psychomotor, cognitive, language, social and emotional skills are formed. Growing up in environments where children's participation is supported in these years is very important in terms of supporting children's self-perception, self-confidence development, meeting their need and experiencing decision-making skills for independence, which are a natural course of development for decision making in early childhood includes processes such as determining options, comparing, establishing cause-effect relationships, making choices, and enduring the consequences of the choices made. Therefore, the development of decision-making skills in children is a very important intersection point in the child's natural developmental adventure, family structure and children's rights. Indeed, observations made in the home environment show that children's decision-making skills are related to the parents' attitudes and that children who are listened to and whose opinions are included are more active decision-makers in their lives. In addition, it is observed that children can make more effective decisions in supportive family environments and that there is a strong relationship between children's decision-making skills and their self-regulation competencies.

The main purpose of this research was to determine the relationality and predictive status of children's decision-making skills and their parents' attitudes towards children's rights. Parents' attitudes towards children's rights were addressed in two dimensions as "care and protection" and "self-decision making". Therefore, the questions sought to be answered in the research process were as follows:

1. Is there a relationship between the decision-making skills of children aged 60-72 months and their parents' attitudes towards children's rights? If there is a relationship between the decision-making skills of children aged 60-72 months and their parents' attitudes towards children's rights; what is the nature of this relationship?

2. Do parental attitudes towards children's rights significantly predict the decision-making skills of children aged 60-72 months?

The study process was designed as a quantitative research design and all data were collected in a cross-sectional context. The research sample consisted of 144 children aged 60-72 months who attended preschool education institutions and their parents. The research data were collected through the "Family Information Form", "Parental Attitude Scale Towards Children's Rights", "Decision-Making Skills Assessment Tool - Parent Form" and "Decision-Making Skills Assessment Tool - Child Form". Descriptive data of the sample within the scope of the research were analyzed as frequency (f), percentage (%), arithmetic mean (x), standard deviation (ss), skewness and kurtosis values. The relationship between parental attitudes towards children's rights and children's decision-making skills was evaluated through correlation analysis. The effect of parental attitudes towards children's rights on children's decision-making skills was evaluated through regression analysis. According to the research findings; although there was a negative, weak and statistically significant relationship between the Decision-Making Skills Assessment Tool - Parent Form scores and the Care and Protection Attitude scores, there was a positive, weak and significant relationship between the Self-Decision-Making Attitude scores. On the other hand, there was a positive, strong and statistically significant relationship between the Decision-Making Skills Assessment Tool - Child Form scores and the Care and Protection Attitude scores, but there was a negative, moderate and statistically significant relationship between the Self-Decision-Making Attitude scores.

According to the regression analysis findings conducted to evaluate the effect of parental attitudes towards children's rights on children's decision-making skills; It was observed that the decision-making skills of 60-72-month-old children were significant in both child and parent assessments. Therefore, the model presented can explain 36.3% to 11.7% of the total variance in child assessments and 8.6% to 3.7% in parent assessments. When the study findings were examined, there was a significant relationship

between parental attitudes towards children's rights and children's decision-making skills. Also parental attitudes towards children's rights had significant effect on children's decision-making skills. In the context of children's rights, the child is considered not only as an individual who needs to be protected, but also as an individual who makes decisions, thinks, contributes and takes responsibility

This perspective should be adopted as a basic principle both in pedagogical practices and everywhere that works with children. Continuing the growth and development of the child in a supportive and guiding family environment that takes into account the child's best interests from the early years of life, will contribute to the child making healthy decisions both in his/her own and social life. This process is very important for the child to make his own decisions in his life and the parents' care and protection attitudes to be in balance. The active participation of the child in decision-making processes should be seen as both a way and an outcome in empowering the child. Because by way of participation, children have the opportunity to become stronger, So, children can participate more effectively.